

НЕВИЗНАНІ ДЕРЖАВИ ЯК ВТОРИННІ СУБ'ЄКТИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

На сьогодні невизнаними державами є Придністров'я та Нагорний Карабах, а частково визнаними є Тайвань (22 країнами), Палестина (96 країнами), Західна Сахара (49 країнами), Північний Кіпр (визнаний лише Туреччиною), Косово (70 країнами). Республіка Сомаліленд має політичні зносини із шістьма країнами, при чому на території Сомалі існують ще чотири невизнані держави. До невизнаних відносять Курдистан та Кашмір....

Деякі спільноти не мають юридичного статусу держави, хоча і не є складовою частиною будь-якої з держав. Мова йде про невизнані держави, які займають особливе місце в системі суб'єктів міжнародного права. Із самої назви стає зрозумілим, що ці суб'єкти володіють багатьма ознаками, що характерні для держав, але не є ними у повному сенсі цього слова. Хоча вони не володіють суверенітетом, але все ж таки вважаються членами міжнародного співтовариства і суб'єктами міжнародного права. На відміну від суб'єктів внутрішнього права, їх статус визначається безпосередньо міжнародним правом.

Від міжнародних організацій вони відрізняються тим, що повинні відповідати критеріям, які характеризують держави, а на відміну від «народів» і «національно-визвольних рухів», такі утворення характеризуються довготривалим існуванням і певними ознаками [8, с. 18].

Невизнані держави відрізняються від держав обмеженою міжнародною правосуб'єктністю. Це пов'язано з тим, що їх форма державності вважається зручною фікцією, яка служить для виконання швидше транснаціональних, ніж національних завдань, або ж з тим, що вони не можуть розраховувати на повну незалежність [9, с. 176].

У міжнародному праві існують дві теорії визнання: конститутивна і декларативна. Згідно з конститутивною теорією визнання, лише факт визнання надає новоствореній державі міжнародної правосуб'єктності. Це означає, що лише з визнанням з боку провідних держав світу новостворена держава може стати суб'єктом міжнародного права. В свою чергу декларативна теорія визнання вказує на можливість новоствореної держави набути міжнародної правосуб'єктності з моменту свого створення. Необхідно зазначити, що остання набула значного поширення, і на думку вчених, вона є більш реальною для сучасних міжнародних відносин, оскільки є більш демократичною. Ця теорія закріплена в ст. 9 Міжамериканської конвенції про права та обов'язки держав від 1933 р.

У міжнародному публічному праві міжнародне визнання не є належним

чином визначене, немає чіткого механізму, за яким невизнаний суб'єкт міг би перетворитися на визнаний, не встановлено ні кількості країн, необхідних для такого переходу, ні порядку міжнародного визнання.

Показовим є приклад Республіки Косово¹ (проголосила незалежність 17.02.2008 р.) – на даний час її незалежність визнали 87 держав-членів ООН (зі 193), зокрема, 22 з 27 членів ЄС (крім Греції, Кіпру, Іспанії, Румунії, Словаччини), 33 з 47 членів Ради Європи, 22 з 24 членів НАТО, тобто переважно країни Заходу. Ще 9 держав мають намір визнати незалежність Косово. Водночас 55 держав-членів ООН, в т.ч. і Україна, відмовляються визнати незалежність Косово або вивчають це питання.

Незалежність Косово не визнали 2 постійні члени Ради Безпеки ООН (Росія та Китай), всі держави-члени СНД, абсолютна більшість країн Азії, Африки та Латинської Америки. Міжнародний суд ООН в Гаазі в консультативному висновку від 22.07.2010 р. за запитом Генеральної Асамблеї ООН на питання «чи відповідає одностороннє проголошення незалежності тимчасовими інститутами самоврядування Косово нормам міжнародного права?» дійшов висновку, що «міжнародне право не містить якої-небудь видимої заборони на проголошення незалежності. Таким чином, декларація про незалежність Косово від 17 лютого 2008 р. не порушувала міжнародного права». Проте, консультативний висновок Міжнародного Суду ООН не має юридично обов'язкової сили (на відміну від його рішень відповідно до ст. 59, 60 Статуту Міжнародного Суду ООН зі справ, переданих на його розгляд державами), хоча він і береться до уваги державами та певною мірою впливає на правове регулювання міжнародних відносин та може мати політичні наслідки.

Подібною є ситуація з Палестиною, яку, попри визнання більше ніж половиною держав світу, членство в Лізі арабських держав, статус спостерігача в ООН, зазвичай відносять до частково визнаних. Акт визнання нової держави належить до компетенції урядів держав світу, кожна з яких може визнавати або не визнавати незалежність тієї чи іншої держави, виходячи з власних інтересів. Процедура «централізованого» визнання не існує. На сучасному етапі розвитку міжнародного права цю функцію де-факто виконує членство в ООН. Тому припускається, що невизнана держава володіє усіма атрибутами легітимної держави, крім членства в ООН.

Водночас є держави, невизнання яких окремими членами міжнародного співтовариства суттєво не впливає на їх участь у міжнародно-правових відносинах і їх не вважають невизнаними. КНДР і Південна Корея не визнають одна одну, Вірменія не визнана Пакистаном, Ізраїль – багатьма арабськими державами.

Підсумовуючи вищевикладене можна сказати, що в певних випадках невизнані держави можна розглядати як вторинні (похідні) суб'єкти міжнародного права. Звісно, за умови якщо невизнана держава має міжнародну

¹ Дані щодо кількості держав, що визнали ту чи іншу державу наведено за станом на 15.02.2017 р. за даними російськомовної та україномовної Вікіпедій.

правосуб'єктність, яка включає в себе наступні ключові права: укладення договору, членство в міжнародних організаціях, робота в міжнародних конференціях, наявність дипломатичних та консульських представництв.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України „Про міжнародні договори України”. від 29 червня 2004 року. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua
2. Закон України „Про правонаступництво України”: від 12 вересня 1991р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua
3. Декларация о принципах международного права, касающихся дружественных отношений и сотрудничества между государствами в соответствии с Уставом Организации Объединенных Наций, Международное право в документах. - М.,1982; - С.4-12.
4. Статут Організації Об'єднаних Націй. — ООН, Сб. документів. М., 1985.
5. Віденська конвенція «Про представництво держав в їхніх відносинах із міжнародними організаціями універсального характеру» 14 березня 1975 року. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/
6. СОТ, Україна; Протокол, Міжнародний документ від 05.02.2008 Протокол про вступ України до Світової організації торгівлі. Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua
7. Пітер Маланчук Вступ до міжнародного права за Ейкхерстом пер. з англ.. – Харків: Консул, 2000. – 592 с.
8. Міжнародне публічне право: Навч. посіб. / За заг. ред. Теліпко В. Е. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 608 с.
9. Международное право: Учебник /под редакцией Ю.М.Колосова, Э.С.Кривчикова. Москва, - 2000. – 346 с.
10. Черкес М.Ю. Міжнародне право: Підручник. - 2-ге вид., стер. - К.: Т-во "Знання", КОО, 2001. - 284 с.
11. Международное право. Краткий курс. – М. : Юрайт, 2014. - 176 С.
12. Верховна Рада України [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua
13. Кабінет Міністрів України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki>
14. Міжнародний суд ООН. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.icj-cij.org/ru/>
15. Організація Об'єднаних Націй. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.un.org/ru/>
16. Пронюк Н. В. Сучасне міжнародне право : навч. посіб. / Н. В. Пронюк. – 2-е вид., змін. та допов. – К. : КНТ, 2010. – 344 с.